

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ЯК ПРОБЛЕМА

К. М. Пономарь

Для сучасної педагогічної науки та практики характерним є пошук нових підходів до побудови навчально-виховного процесу закладу вищої освіти з метою створення ефективних умов для самовдосконалення особистості майбутніх фахівців. Разом з тим, проведений аналіз наукових публікацій засвідчує, що майже всі дослідження присвячені вивченню проблем організації професійного самовдосконалення вчителів. У науковій літературі відсутні системні дослідження особливостей та педагогічних умов особистісного самовдосконалення викладачів [6]. Проте, цей аспект розвитку повинен посідати провідне місце, оскільки він пов'язаний з процесами організації та стимулювання саморозвитку особистості викладача.

Існує низка проблем, найважливішими з яких є [4]:

- недостатній розвиток у викладачів потреби, мотивації до постійного самовдосконалення в умовах вишу;
- зменшення адекватності самооцінки процесу та результатів власної праці й оцінного ставлення до себе й інших у зв'язку із новими вимогами підготовки до життя та професії;
- зменшення здатності викладача до конкурентоспроможності;
- використання для підготовки фахівців змісту, форм, методів і засобів, що швидко втрачають свою актуальність;
- втрата педагогом творчого підходу до життя та професії.

У розв'язанні проблем, що стоять перед сучасною вищою школою, вирішальна роль належить викладачу, який усвідомлює важливість самовдосконалення та професійної самореалізації. Деякі дослідники (О. Гура, А. Коржуєв, О. Морозов, В. Попков, Д. Чернілевський) підкреслюють, що проблема самовдосконалення викладача закладу вищої освіти не набула фундаментального, ґрунтового звучання [7]. Більшість викладачів не усвідомлює важливості проблеми особистісного зростання.

Професійно-педагогічне самовдосконалення викладача закладу вищої освіти розуміється як процес досягнення професійних педагогічних вершин на усвідомленій аксіологічній основі, найвищий рівень професійної компетентності педагога, цілісну нелінійну систему, здатну до саморозвитку та самоорганізації на основі взаємоузгодженості найвищою мірою усвідомленого образу та професійної ідентичності, результатами якої є досягнення духовної цілісності, професіоналізму, суб'єктивності, високого рівня усвідомлення та інтерпретації явищ педагогічної дійсності, задоволеність своїми професійними досягненнями та реалізація особистих вимог [7].

Професійно-педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти поєднує наукову, викладацьку, навчальну та методичну роботу. Співвідношення усіх видів діяльності, ролей розгортається у структурі особистості нерівномірно, що пов'язано з етапами проходження педагогом професіоналізації. Саме гармонійне поєднання прикладної, педагогічної, науково-дослідної діяльності на шляху до самовдосконалення є найбільш продуктивним підґрунтям саморозвитку. Мета діяльності викладача закладу вищої освіти – формування саме професійних знань, умінь, навичок, а не загальних, як в умовах школи, та орієнтація на особистісне зростання студентів.

Професійне самовдосконалення розглядають як умову інноваційності освіти. Серед факторів інноваційного потенціалу освітньої системи України дослідники зазивають особистісний потенціал викладача як суб'єкта інноваційної діяльності, створення закладом освітнього середовища для професійного самовдосконалення викладачів і розробку державних програм професійного самовдосконалення викладача за кордоном [1].

У педагогічній літературі наводяться такі умови, необхідні для формування професійної самосвідомості педагога, що сприяють виникненню у нього потреби у професійному самовдосконаленні [3; 5]:

- спрямованість свідомості на себе як на суб'єкт педагогічної діяльності;
- здатність до релаксації;
- організація самопізнання;
- використання спільних форм діяльності;
- широке залучення до різних форм педагогічної діяльності;
- надання можливості для найбільш повного порівняння й оцінювання професійно важливих якостей, умінь і навичок;
- формування правильного оцінювання ставлення до себе й інших.

Серед основних підходів формування готовності до самоосвіти слід зазначити розвиток її психологічних складових (самоосвітні потреби, мотивація, пізнавальні інтереси, самосвідомість тощо).

Складання індивідуального плану самоосвіти є невід'ємною умовою успішного самовдосконалення. Для цього необхідно [2]:

- визначити напрям і терміни самоосвіти, вивчити ступінь розробленості проблеми, вибрати ефективні форми і засоби самонавчання;
- підібрати літературні джерела та ресурси мережі Інтернет за обраним напрямом;
- розробити індивідуальний план, графік роботи над темою;
- скласти звіт про одержані результати;
- представити у вигляді звіту, творчої роботи (виступу), публікації в журналі чи збірнику, на семінарах, конференціях одержані результати самоосвіти;
- провести відкритий захід – майстер-клас, показова лекція, відкрите заняття.

Процес самовдосконалення викладача закладу вищої освіти відображає логіку особистісного розвитку людини та проходить певні етапи. Перший етап – етап самопізнання, який передбачає розвиток навичок самопізнання, самооцінювання, ставлення до себе, авторефлексії, вдосконалення прийомів рефлексивної саморегуляції, відточування рефлексивних здібностей. На другому етапі відбувається формування ідеального професійного образу «Я» за допомогою механізмів самопрогнозування (В. Маралов). Створення професійного ідеалу відбувається завдяки порівнянню себе з певною нормативною моделлю педагога, ідеалом, що може бути проекцією конкретної людини, яка займається педагогічною діяльністю. Третій етап характеризується самоподоланням на основі створеної фахівцем програми самовдосконалення, в якій визначається порядок та послідовність дій щодо самовдосконалення, час, умови, прогноуються результати та засоби самовиховання і самоосвіти. Четвертий етап – здійснення викладачем програми самовдосконалення, що ґрунтується на засобах самовираження та самореалізації. На п'ятому етапі відбувається оцінювання ефективності роботи із самовдосконалення з внесенням корективів у подальшу роботу над собою, над своїм професійним розвитком.

Підсумувавши усе сказане вище, можна зазначити, що проблема професійного самовдосконалення викладачів закладу вищої освіти є у теперішній час важливою і актуальною й потребує сучасних методів та шляхів розв'язання.

Література

1. Зарішняк І. М. Самовдосконалення викладача ВНЗ як умова інноваційності освіти. *Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Вінниця, 20 квітня 2017 р.: у 2-х т. Т. 1 Ч. 2. Тернопіль: Крок, 2017. С. 10–12. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/23349/1/10-12.pdf>, вільний.
2. Кайдалова Л. Г. Самоосвіта і самовдосконалення викладача вищого навчального закладу. *Проблеми трудової та професійної підготовки. Серія 134 «Основні компоненти*

інновацій у професійній підготовці майбутніх вчителів». К., 2011. Вип. 17. С. 40–48. URL : <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/2967>, вільний.

3. Лосева Н. М. Самовдосконалення викладача: навч.-метод. посібн. Донецьк: ДонНУ, 2004. 387 с.

4. Петриченко Л. О. Шляхи професійного самовдосконалення викладачів вищого навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 28(81) С. 546–551.

5. Тищенко В. М. Викладач вищої школи: феномен професії: монографія. Л.: Сполом, 2006. – 389 с.

6. Уйсїмбаєва Н. В. Методика особистісного самовдосконалення майбутніх вчителів. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. Випуск 4(14). С. 113–117.

7. Цветкова Г. Професійно-педагогічне самовдосконалення викладачів ВНЗ: специфіка, структура, етапи. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 33–38.

УДК 378.091.12:005.962.131

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

О. О. Руденюк

На теперішній час перед Україною постали питання соціально-економічного, політичного й культурного характеру. Важливою проблемою українського суспільства є реформування освіти, так як саме вона спроможна підготувати людину до нових видів діяльності. Важливі й серйозні зміни в сучасному суспільстві, які відбуваються в Україні у зв'язку з євроінтеграцією, неможливі без попередніх реформувальних дій в освітній галузі. Класичні університети являють собою одну з найбільш сталих освітніх систем. Основа їх довголіття полягає в принципах, закладених у розвиткові системи університетської освіти в цілому. Одним із стратегічних завдань модернізації вищої освіти в Україні у контексті вимог єдиного європейського освітнього простору є розвиток освітніх систем, у тому числі педагогічних систем підготовки студентів університетів.

Питанням розвитку педагогічної освіти займаються як вітчизняні, так і іноземні дослідники. Окремі аспекти педагогічної складової в класичному університеті були розглянуті такими науковцями, як О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук.

Наразі у розвинених країнах університети стали відігравати одну з найважливіших ролей у житті суспільства. Університет як вищий навчальний заклад має певні специфічні риси, особливі механізми та форми функціонування. До його основоположних ознак відносяться: високий рівень підготовки майбутніх фахівців, що базується на ґрунтовній методологічній основі; можливість набуття студентами не лише базових, а й фундаментальних знань з різних галузей науки за оптимального поєднання природничих і гуманітарних навчальних дисциплін; здатність до формування і поширення моральних і культурних цінностей; переважання в науковій роботі частки фундаментальних, креативних досліджень [3].

Класичний університет – це багатопрофільний вищий навчальний заклад, який здійснює освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям вищої освіти за ступенями бакалавра, магістра та доктора філософії із широкого спектра природничих, гуманітарних та економічних напрямів науки, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового й матеріально-